

עיונים לשבת פרשת קרח עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבירה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבירה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

מחלוקת לעומת ריבוי דעות

הרב שאולי גרינפלד

אין ניסיון להגיע לעמק השווה, כאשר מחזיקים במחלוקת. משה רבינו הולך אל דתן ואבירם, אף שכולם יודעים שאין זה לפי כבודו, מתוך מטרה לסיים את המחלוקת. אך משה רבינו רואה שאין עם מי לדבר:

"ודתן ואבירם יצאו ניצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם"⁷.

אין להם שום כוונה לדבר עם משה רבינו, אלא רק להתבצר בעמדה שלהם.

וכך מלמדת אותנו המשנה באבות⁸:

"כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים, וכל מחלוקת שאינה לשם שמים- אין סופה להתקיים. אי זו היא מחלוקת שהיא לשם שמים- זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים- זו מחלוקת קרח ועדתו".

מחלוקת שמאי והלל, היתה מאמץ כנה לברר את האמת, ועל כן מעולם לא ירדה ל'פסים אשיים'. וכך מספרת המשנה ביבמות⁹, על תלמידיהם של הלל ושמאי:

"אף על פי שאלו אוסרים ואלו מתירים, אלו פוסלין ואלו מכשירין- לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי. כל הטהרות והטמאות שהיו אלו מטהרים ואלו מטמאין לא נמנעו

פרשתנו פותחת בסיפור על מחלוקת קרח ועדתו: "ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן"¹.

ופירש רש"י:

"לקח עצמו לצד אחר להיות נחלק מתוך העדה, לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס 'ואתפלג', נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת".

ההגדרה של חטאו של קרח, מעבר למה שעורר על הכונה, היא 'החזקה במחלוקת'. וכך נאמר בגמרא במסכת סנהדרין²:

"ויקם משה וילך אל דתן ואבירם³- אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת. דאמר רב: כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו, שנאמר 'ולא יהיה כקרח וכעדתו'⁴".

ניתן לראות כאן הבחנה מיוחדת: אין בעיה במה שאנשים שונים חושבים אחרת אחד מהשני. להיפך, כבר אמרו רבותינו בתלמוד הירושלמי במסכת ברכות⁵:

"הרואה אוכלוסין⁶ אומר ברוך חכם הרזים. כשם שאין פרצופין דומין זה לזה כך אין דעתן דומה זה לזה".

הבעיה היא כאשר אין רצון להידברות, כאשר

- 1 במדבר ט"ז, א.
- 2 סנהדרין ק"י.
- 3 במדבר ט"ז, כ"ה.
- 4 במדבר י"ז, ה.
- 5 פרק ט הל' א.
- 6 התאספות של אנשים רבים.

7 במדבר ט"ז, כ"ז.

8 ה"ז. בפירוש המשניות לרמב"ם מהדורת הגאון מהר"י קאפח וז' משנה ט"ז.

9 א, ד.

עושין טהרות אלו על גבי אלו".

ופירש שם הרמב"ם:

"והטעם שלא נמנע אחד הפלגים מן השני בדברים אלו שהזכיר, מפני שלא היו חושדין אלו את אלו שיכשילו אותם איזה מכשול בדבר שלפי דעתם הוא אסור".

בית שמאי ובית הלל היו בעלי תפיסות שונות, ונוצרו ביניהם חילוקי דעות, אך כיון שכל כוונתם היתה לשם שמים, ידעו להקפיד שלא ליפול ברשתה של המחלוקת.

ריבוי דעות מצד עצמו הוא דבר טוב. מרן הראי"ה קוק זצ"ל גילה את דעתו בעניין ריבוי הדעות בספרו עולת ראיה¹⁰, בביאור מה שאמרו חכמינו "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם"¹¹. אמירה זו מעוררת לכאורה תמיהה: וכי תלמידי חכמים מרבים שלום? וכי ישנו דף אחד בגמרא שאין בו חילוקי דעות!?

עונה על כך מרן הרב:

"השלום האמתי אי אפשר שיבוא לעולם כי אם דוקא על ידי הערך של ריבוי השלום. הריבוי של השלום הוא שיתראו כל הצדדים וכל השיטות, ויתבררו איך כולם יש להם מקום כל אחד לפי ערכו מקומו וענינו".

בכדי לברר נושא בצורה אמיתית, יש מקום לשמוע דעות שונות, להאיר זוויות חדשות, לשים לב לשיקולי דעת נוספים. זו היא עבודתם היומיומית של תלמידי החכמים בבית המדרש. הבעיה נוצרת כאשר מלאכת בירור האמת מתחלפת ב'החזקה במחלוקת'.

וכך כתב הרמב"ם באיגרת לבנו¹²:

"אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף והנפש והממון, ומה נשאר עוד? ראיתי לבנים השחירו, ופחות¹³ נפחתו, ומשפחות נסחפו, ושרים

הוסרו מגדולתם, ועיירות גדולות נתערערו, וקיבוצים נפרדו, וחסידיים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, נכבדים נקלו ונתבזו בסיבת המחלוקת. נביאים נבאו, וחכמים חכמו, ופילוסופים חפשו ויספו לספר רעת המחלוקת, ולא הגיעו לתכליתה.

לכן שנאו אותה ונוסו מפניה, והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה¹⁴. וגם אל כל שאר בשרכם אוהב מדנים התנכרו ורחקו קרבתם, פן תספו בכל חטאתם".

המחלוקת היא אם כל חורבן. אלא שלמרבה הצער, היא תמיד תקבל 'תעודת כשרות': זו מחלוקת 'לשם שמים'. כנגד תופעה זו, יצא האדמו"ר מגור, בעל ה'אמרי אמת'. האדמו"ר השווה בין שתי משניות במסכת אבות. בפרק ד'¹⁵ נאמר:

"רבי יוחנן הסנדלר אומר כל כנסיה¹⁶ שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים".

משנה זו מלמדת שהתכנסות לשם שמים סופה להתקיים, ולא מוביאה דוגמא להתכנסות כזו. לעומת זאת במשנה שהבאנו קודם, שעסקה במחלוקת לשם שמים - הובאה דוגמא: מחלוקת הלל ושמאי. מה סיבת ההבדל? כתב האדמו"ר¹⁷:

"ללמדנו דעת: כי לנהג מחלוקת לשם שמים צריך שיהיו אנשים גדולים כאלו¹⁸, אולם בכנסיה שלשם שמים אין התנא שואל איזה כנסיה וכו'".

כאשר מתכנסים לשם שמים, זו תמיד התכנסות טובה. נושאי הדין הם במה שמאחד ומשתף, חושבים ביחד איך לעשות דברים יותר טוב. אבל כשרוצים 'לארגן' מחלוקת לשם שמיים, - זה כבר לא תמיד דבר טוב, להיפך - רק אם ה'מארגנים' הם אנשים גדולים כמו הלל ושמאי, אפשר להניח שהמחלוקת תהיה באמת לשם שמים...

14 חברה.
15 משנה י"א.
16 התכנסות.
17 אוסף מכתבים סימן ס עמ' פ"א.
18 כהלל ושמאי.

10 עמ' של"ד במהדורה החדשה.
11 ברכות ס"ד.
12 אגרות ותשובות, אגרת המוסר מושלים.
13